

శతక సుధ

- శతక కవులు

చదువండి - ఆలోచించి చెప్పండి.

యాదగిరీశుని వేడుకొంటూ తిరువాయిపాటి వేంకటకవి రచించిన కింది పద్యాన్ని చదువండి.

వాదము చేయఁగా నరులు వాక్య పరుండని యెగ్గు చేతురున్
మోదముతో భుజించునెడ ముందుగఁ బిల్చురు తిండిపోతుగా,
ఏదియుఁ బల్కకున్నయెడ నీతఁడు మూగని యెంచుచుండ్రుగా,
నీ దయగల్గఁగా సుఖము నేర్పును యాదగిరీంద్ర మ్రొక్కెదన్.

- శ్రీ యాదగిరీంద్ర శతకం

ప్రశ్నలు:

1. ఈ పద్యం ఏ శతకం లోనిది? కవి ఎవరు?
2. ఈ పద్యాన్ని చదివినప్పుడు మీరేం గ్రహించారు?
3. కవులు శతకపద్యాలు ఎందుకు రాస్తారు?
4. ఈ పద్యంలోని మకుటం ఏమిటి?
5. మీకు తెలిసిన కొన్ని శతకాల మకుటాలను చెప్పండి.

పాఠం ఉద్దేశం

శతకపద్యాలు సమాజంలోని పోకడలను తెలుపుతాయి. వాటి ఆధారంగా విద్యార్థుల్లో నైతిక విలువలను పెంపొందింపజేసి ఉత్తమ పౌరులుగా తయారుజేయడమే ఈ పాఠ్యాంశ ఉద్దేశం.

పాఠ్యభాగ వివరాలు

ఈ పాఠం శతక ప్రక్రియకు చెందినది. శతకం అంటే నూరు పద్యాలు కలది. కాని నూటేనిమిది పద్యాలు ఉండడం శతకానికి పరిపాటి. ఈ పద్యాలకు సాధారణంగా మకుటం ఉంటుంది. పద్యం చివరి పదంగాని పాదంగాని లేక రెండు పాదాలుగాని అన్ని పద్యాల్లో ఒకే విధంగా ఉంటే దాన్ని మకుటం అంటారు. మకుటమంటే కిరీటం అని కూడా అర్థం.

శతకంలోని ప్రతి పద్యం దేనికదే స్వతంత్రభావాన్ని కల్గి ఉంటుంది.

ఈ పాఠంలోని పద్యాలను నారాయణ, చిత్త, భాస్కర, దాశరథి, నరసింహ, విశ్వకర్మ, శ్రీ వేంకటేశ్వర, శ్రీ బాకవరాంజనేయ శతకాల నుండి తీసుకున్నారు.

కవి పరిచయం

ఊహాచిత్రం
(15వ శతాబ్దం)

1. **నారాయణ శతకం :** 'నారాయణా!' అన్నమకుటంతో మనస్సుకు ఆహ్లాదాన్ని కలిగించే అద్భుతమైన పద్యాలు ఇందులో ఉన్నవి. దీనిని పోతన రాశాడు. ఇతడు వరంగల్లు జిల్లా బమ్మెరవాసి. ఆంధ్ర మహాభాగవతం, భోగినీదండకం, వీరభద్ర విజయం రాశాడు.

ఊహాచిత్రం
(17వ శతాబ్దం)

2. **చిత్త శతకం :** శ్రీపతిభాస్కర కవి 'చిత్తమా!' అనే మకుటంతో పద్యాలను రాశాడు. ఈయన శైవ పండిత త్రయంలో ఒకరైన శ్రీపతి పండితుని వంశం వాడని పరిశోధకుల అభిప్రాయం.

ఊహాచిత్రం
(17వ శతాబ్దం)

3. **భాస్కర శతకం :** మారద వెంకయ్య 'భాస్కరా!' అనే మకుటంతో పద్యాలను రాశాడు. భాస్కర శతకంలోని ప్రతి పద్యంలోను మొదటి, రెండు పాదాలలో ఒక నీతిని చెప్పి, తరువాతి పాదాలలో దానిని సమర్థిస్తూ ఒక దృష్టాంతాన్ని చెప్పడం ఈ శతకంలోని ప్రత్యేకత.

ఊహాచిత్రం
(17వ శతాబ్దం)

4. **దాశరథి శతకం :** కంచర్ల గోపన్న (భక్త రామదాసు) ఖమ్మం జిల్లా నేలకొండపల్లి వాస్తవ్యుడు. 'దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ!' అనే మకుటంతో పద్యాలను రాశాడు. భద్రాచల రామునిపై అనేక కీర్తనలు రాశాడు.

ఊహాచిత్రం
(18వ శతాబ్దం)

5. **నరసింహ శతకం :** ఈ శతక కర్త కాకుత్స్థం శేషప్పకవి. జగిత్యాల జిల్లా ధర్మపురికి చెందినవాడు. 'దుష్టసంహార నరసింహ దురితమార!' అనే మకుటంతో పద్యాలను రాశాడు. ఈయన మృదంగం వాయించడంలో నేర్పరి. తన జీవితాన్ని శ్రీధర్మపురి నరసింహ స్వామికి అంకితం చేశాడు. ఈయన నరహరి, నృకేశరీ శతకాలు, ధర్మపురీరామాయణం మొదలగు రచనలు చేశాడు.

(1855-1963)

6. **విశ్వకర్మ శతకం :** 'విశ్వపాలన ధర్మ! శ్రీ విశ్వకర్మ!' అనే మకుటంతో పండిత రామసింహకవి 'విశ్వకర్మ' శతకాన్ని రాశాడు. ఈయన జగిత్యాల జిల్లాలోని జగిత్యాల మండలం రాఘవపట్నం వాసి. ఈయన ఆశుకవి. దుష్ట ప్రపంచ వర్ణన, కలియుగ వర్ణాశ్రమ ధర్మాలు, భజన కీర్తనలు మొదలగునవి ఇతని రచనలు.

11-04-1936
09-01-2011

7. **శ్రీవేంకటేశ్వర శతకం :** నల్లగొండ జిల్లా మునగాల మండలం నరసింహపురం గ్రామంలో జన్మించిన ఆసురి మరింగంటి పురుషోత్తమాచార్యులు 'వేంకటేశ్వరా!' అనే మకుటంతో పద్యాలను రాశాడు. ఈయన గోదాదేవి, యాదగిరి లక్ష్మీనరసింహ శతకం, గోదావరి, సత్యవతీ సాంత్వనం, మారుతి మొదలగు రచనలు చేశాడు. ఈయన 'విద్వత్ కవి'గా ప్రసిద్ధి పొందాడు.

03-02-1937
26-08-1994

8. **శ్రీ బాకవరాంజనేయ శతకం :** రంగారెడ్డి జిల్లా శంకర్‌పల్లి నివాసియైన వేంకటరావు పంతులు, తాండూర్ దగ్గరలోని బాకవరం గ్రామంలో వెలసిన ఆంజనేయస్వామిపై 'బాకవరాంజనేయ! ఖలభంజన! సాధుజనానురంజనా!' అనే మకుటంతో పద్యాలను రాశాడు. యక్షగానాలు, కీర్తనలు, గేయాలు రాశాడు.

విద్యార్థులకు సూచనలు

- ♦ పాఠం ప్రారంభంలోని ప్రవేశిక చదువండి. పాఠంలోని విషయాన్ని ఊహించండి.
- ♦ పాఠం చదువండి. అర్థంకాని పదాల కింద గీత గీయండి.
- ♦ వాటి అర్థాలను పుస్తకం చివర ఉన్న 'పదవిజ్ఞానం' పట్టికలో చూసి లేదా నిఘంటువులో చూసి తెలుసుకొండి.

ప్రవేశిక

విశిష్టమైన సాహిత్య ప్రక్రియల్లో శతకం ఒకటి. మేలిముత్యాల్లాంటి శతక పద్యాలనుండి కొన్నింటిని ఈ పాఠం ద్వారా చదువుకుందాం. నైతిక విలువలను పెంపొందించుకుందాం.

I

1. ❁మ. సతతాచారము సూన్యతంబు కృపయున్ సత్యంబునున్ శీలమున్
నతి శాంతత్వము చిత్తశుద్ధి కరమున్నధ్యాత్మయున్ ధ్యానమున్
ధృతియున్ ధర్మము సర్వజీవ హితముం దూరంబు గాకుండ స
మృతికిం జేరువ మీ నివాస సుఖమున్ మానాథ నారాయణా!

నారాయణ శతకం - బమ్మెరపోతన

2. ❁ఉ. బీదల కన్నవస్త్రములు పేర్చి నొసంగుము, తుచ్చ సౌఖ్యసం
పాదనకై యబద్ధములఁ బల్కకు, వాదము లాడబోకు, మ
ర్యాద నతిక్రమింపకు, పరస్పరమైత్రి మెలంగు, మిట్టి వౌ
వేదములంచెరుంగుము, వివేకధనంబిది నమ్ము, చిత్తమా!

చిత్తశతకం - శ్రీపతి భాస్కరకవి

అలోచించండి - చెప్పండి

- ◆ కవి ఉద్దేశంలో నిజమైన సుఖం అంటే ఏమిటి?
- ◆ 'వివేకధనం'గా కవి వేటిని పేర్కొన్నాడు?

II

3. ❁చ. చదువది యెంతగల్గిన రసజ్ఞత యించుక చాలకున్న నా
చదువు నిరర్థకంబు గుణ సంయుతులెవ్వరు మెచ్చరెచ్చటం
బదునుగ మంచి కూర నలపాకము చేసిననైన నందు నిం
పొదవెడు నుప్పులేక రుచి పుట్టగ నేర్చునటయ్య భాస్కరా!

భాస్కర శతకం - మారద వెంకయ్య

4. ❀. పెంపునదల్లివై, కలుషబృంద సమాగమ మొందకుండ రక్షింపను దండ్రీవై, మెయి వసించు దశేంద్రియ రోగముల్ నివారింపను వెజ్జువై, కృపగుఱించి పరంబు దిరంబుగాగ సత్సంపద లీయ నీవెగతి దాశరథీ! కరుణా పయోనిధీ!

దాశరథి శతకం - కంచర్ల గోపన్న

5. ❀. తల్లి గర్భము నుండి ధనము తేడెవ్వడు
వెళ్ళిపోయెడినాడు వెంటరాదు
లక్షాధికారైన లవణమన్నమె కాని
మెఱుగు బంగారంబు మ్రింగఁబోడు
విత్తమార్జన చేసి విఱ్ఱవీగుటె కాని,
కూడఁ బెట్టిన సొమ్ముఁ గుడువఁ బోడు
పొందుగా మఱుగైన భూమిలోపలపెట్టి
దానధర్మము లేక దాచి దాచి

తే. తుదకు దొంగల కిత్తురో? దొరలకవునా?
తేనె జుంటిగలియ్యవా తెరువరులకు
భూషణ వికాస! శ్రీ ధర్మపుర నివాస
దుష్ట సంహార! నరసింహ! దురితదూర!

నరసింహ శతకం - కాకుత్స్థం శేషపుకవి

III

6. ❀. మొదట కర్ణమముంటె మొగిలిపుష్పముకేమి?
పశువుల దోషముల్ పాలకేమి?
అరయ వైద్యుని కులం బొషధంబునకేమి?
కప్పదోషము మౌక్తికములకేమి?
వృషభంబు లెట్లున్న కృషికర్మమునకేమి?
వెలియైన వాని సద్విద్యకేమి?
అపవిత్ర దోషంబు లగ్నిహోత్రునకేమి?
గుణదోషములవల్ల కులముకేమి?
- మలినమై చందనము పరిమళము జెడున
రాతికంటు గుడము మధురంబు జెడున
వినయములు జెడ మావృత్తి ఘనత జెడున
విశ్వ పాలన ధర్మ! శ్రీ విశ్వ కర్మ!

విశ్వకర్మ శతకం - పండిత రామసింహకవి

7. ❀. లెక్కకురాని కోరికల రీతులలో బడి మానవుండిటుల్
మక్కువలన్ సృజించుచు నమాయకుడై సుడులన్ పదేపదే
యుక్తిరి బిక్కిరై తిరుగుచుండునుగాని, విశిష్ట మార్గముల్
ద్రొక్కు తలంపులేశము కుదుర్కొననీయడె? వేంకటేశ్వరా!
శ్రీ వేంకటేశ్వర శతకం - ఆసూరి మరింగంటి పురుషోత్తమాచార్యులు

8. ❀ ఉ. ఆకలిదప్పులన్ వనట నందిన వారికి పట్టెడన్నమో
శాకము, నీరమో యిడి, ప్రశాంతుల జేసిన సర్వపుణ్యముల్
చేకురు, నీవుమెచ్చెదవు, శ్రేయము, ప్రేయమటంచు నెంతయున్
బాకవరాంజనేయ! ఖలభంజన! సాధుజనానురంజనా!

శ్రీ బాకవరాంజనేయ శతకం - వేంకటరావు పంతులు

ఆలోచించండి - చెప్పండి

- ◆ మంచిమార్గంలో నడిచే ఆలోచనలు కలుగకపోవటానికి కారణాలేవి?
- ◆ 'చెప్పుట చేయుటేకమై' నడవటమంటే ఏమిటి?
- ◆ కవి చెప్పిన పుణ్యపు పనులేవి?

తాత్పర్యాలు

1. లక్ష్మీదేవి భర్తయైన ఓ నారాయణుడా! ప్రియవచనం, దయ, సత్యం, మంచి స్వభావం, మిక్కిలి శాంతం, నిర్మలమైన మనస్సు, భగవద్భక్తి, ధ్యానం, ధైర్యం, ధర్మాలను సదా ఆచరిస్తూ, సర్వప్రాణుల మేలు కోరేవాడిగా మీ సన్నిధిలో నీ కిష్టమైన వాడిగా ఉండే సుఖాన్ని దయచేయి (ఇవ్వుమని అర్థం).
 2. ఓ మనసా! పేదవారికి అన్నదానం, వస్త్రదానం అధికంగా చేయి. నీచమైన సుఖాలకోసం అబద్ధాలాడకు. అనవసరంగా ఎవరితోను వాదనకు దిగకు. హద్దుమీరి ప్రవర్తించకు. అందరితో సఖ్యంగా ఉండు. ఈ సూత్రాలనే వేదాలుగా భావించు. వివేకులకు ఈ లక్షణాలే సంపదగా భాసిల్లుతాయి.
 3. భాస్కరా! ఎంత చదువు చదివినా, అందులోని అంతరార్థాన్ని గ్రహించలేనప్పుడు ఆ చదువు వ్యర్థం. అటువంటి చదువును ఎక్కడైనా గుణవంతులు మెచ్చుకోరు. ఎంత బాగా వంటచేసినా దానిలో తగినంత ఉప్పు లేకపోతే అది రుచించదు కదా!
 4. దయా సముద్రదవైన రామా! నీవు పెంపకంలో తల్లివి. చెడుదారిన నడువకుండా కాపాడే తండ్రివి. ఇంద్రియ (జ్ఞానేంద్రియ, కర్మేంద్రియ) రోగాలను తొలగించే వైద్యుడివి. మోక్షం స్థిరమయ్యేటట్లుగా దయతో మేలైన సంపదలు ఇవ్వడానికి నీవే దిక్కు.
 5. శ్రీ ధర్మపుర నివాసుడా! ఆభరణాలచేత ప్రకాశించేవాడా! పాపాలను దూరం చేసేవాడా! దుర్మార్గులను పారదోలేవాడా! ఓ నరసింహా!
- తల్లి కడుపులో నుంచి పుట్టినప్పుడు ఎవ్వడూ ధనాన్ని వెంట తీసుకొనిరాడు. పోయేటప్పుడు వెంటతీసుకొని వెళ్ళలేదు. లక్షాధికారైనా ఉప్పుతో కూడిన ఆహారాన్నే కాని బంగారాన్ని తినలేదు. డబ్బు సంపాదించి గర్వం పెంచుకోడమే కానీ, తాను కూడబెట్టిన సొమ్మును తినడు. దాన్ని దానం, ధర్మం చేయకుండా భూమిలో దాచిదాచి పాతిపెడుతూ ఉంటాడు. తేనెటీగలు తేనెను బాటసారులపాలు చేసినట్లు ఆ సొమ్మును అనుభవించకుండానే చివరకు దొంగలపాలో రాజులపాలో చేస్తాడు.
6. శ్రీ విశ్వకర్మా! విశ్వాన్ని ధర్మబద్ధంగా పరిపాలించేవాడ! మొగిలిపువ్వు మూలాలు బురదలో ఉన్నంత మాత్రాన దాని ప్రాధాన్యం ఎంత మాత్రం తగ్గదు. పశువుల దోషాలేవీ పాలకు అంటుకోవు. ఇచ్చే మందులకు వైద్యుని

కులంతో సంబంధమేమి ఉండదు. కప్పల (ముత్యపు చిప్పల) దోషాలవల్ల ముత్యాల వన్నె కొంచెం కూడా తగ్గదు. ఎద్దుల స్వరూపం ఎట్లున్నా వ్యవసాయానికి ఇబ్బంది రాదు. మనిషిని వెలివేసినా అతని విద్యకు లోటేమిరాదు. అపవిత్రత వలన కలిగే దోషాలతో అగ్నిదేవునికి సంబంధం లేదు. చందనం మలినమైనంత మాత్రాన సువాసనలు ఎక్కడికిపోవు. రాయికి అంటిన బెల్లం తీసి కొంచెం కూడా తగ్గదు. ఇతరులు గౌరవించనంత మాత్రాన అతని వృత్తి ఘనతకు ఏ భంగమూ కలుగదు.

7. ఓ వేంకటేశ్వరా! మనిషి అధికమైన కోరికలకు బానిసై అమాయకత్వంతో వివిధ అనుబంధాలను సృష్టించుకుంటు సుడిగుండాల్లో పడి, ఉక్కిరిబిక్కిరై తిరుగుతుంటాడే గాని మంచి దారిలో నడిచే ఆలోచన కలిగేటట్లుగా చేయడం లేదు కదా!
8. పాపులను నశింపజేసేవాడ! సాధుజనులను ఆనందింపజేసేవాడ! బాకవరంలో వెలసిన ఓ ఆంజనేయా! ఆకలి దప్పులతో అలమటించే వారికి పట్టెడన్నంగాని, శాకంగాని, నీళ్ళుగాని ఇచ్చి వారిని శాంతపరిస్తే సమస్త పుణ్యాలు లభిస్తాయి. ఆ విధంగా భక్తులు చేస్తే అది వారికి మేలయినదని, ప్రియమైనదని నీవు మెచ్చుకుంటావు.

ఇవి చేయండి

I. విని, అర్థంచేసుకొని, ఆలోచించి మాట్లాడడం

1. పాఠంలోని పద్యాలను రాగ, భావ యుక్తంగా చదువండి.
2. శతక పద్యాలు సమాజాన్ని అర్థం చేసుకోవడానికి తోడ్పడుతాయి - చర్చించండి.

II. ధారాళంగా చదువడం - అర్థం చేసుకొని ప్రతిస్పందించడం

1. పాఠంలోని పద్యాల ఆధారంగా కింద తెలిపిన పదాలతో వేటిని పోల్చినారో రాయండి.
 - అ) ఉప్పు : _____
 - ఆ) వేదాలు : _____
 - ఇ) సుడిగుండాలు : _____
2. రాజన్నసిరిసిల్ల జిల్లా వేములవాడ కవి మామిడిపల్లి సాంబశివశర్మ రాసిన కింది పద్యాన్ని చదువండి. ఇచ్చిన ప్రశ్నలకు సరైన జవాబును గుర్తించండి.

పరువు లేకున్న జగతి సంబరము లేదు
 సంబరము లేక అన్నమే సైపబోదు
 అన్నమే లేక యున్న సోయగము సున్న
 సోయగము లేక యున్న మెచ్చుదురె జనులు.

- అ) అందంగా ఉండాలంటే ఇది అవసరం ()
- ఎ) నగలు బి) రంగు సి) అన్నం డి) వస్త్రాలు

- అ) పరువు అంటే అర్థం ()
 ఎ) ధనం బి) గౌరవం సి) పండుగ డి) ప్రాణం
- ఇ) సంతోషంగా లేకపోవడం వల్ల సహించనిది ఏది ()
 ఎ) అన్నం బి) చదువు సి) ప్రార్థన డి) భక్తి
- ఈ) జనులు మెచ్చుకొనటానికి ఒక కారణం ()
 ఎ) దుర్మార్గం బి) కోపం సి) ద్వేషం డి) సోయగం
- ఉ) ప్రపంచంలో ప్రతి మనిషికి ఉండవలసినది ()
 ఎ) పరువు బి) సంబరం సి) అన్నం డి) పైవన్నీ

III.

స్వీయరచన

1. కింది ప్రశ్నలకు ఐదేసి వాక్యాల్లో జవాబులు రాయండి.

- అ) “తుచ్చ సౌఖ్య సంపాదనకై యబద్ధములఁ బల్కకు, వాదము లాడబోకు” అని భాస్కరకవి ఎందుకు చెప్పి ఉంటాడు?
- ఆ) వివేకవంతునికి ఉండవలసిన లక్షణాలేవి?
- ఇ) పెంపునదల్లివై... అనే పద్యంలోని అంతరార్థాన్ని మీరేమని గ్రహించారు?
- ఈ) ‘కోరికలకు బానిసై ఉక్కిరి బిక్కిరి కావడం కంటే విశిష్టమార్గాన్ని వెతుక్కోవటం మంచిది’ దీనిపై మీ అభిప్రాయాన్ని రాయండి.

2. కింది ప్రశ్నకు పది వాక్యాల్లో జవాబు రాయండి.

- అ) శతకకవులు ఈ విధమైన పద్యాలను ఎందుకు రాసి ఉంటారో కారణాలు రాయండి.

IV.

సృజనాత్మకత / ప్రశంస

1. కింది ప్రశ్నకు జవాబును సృజనాత్మకంగా రాయండి.

- అ) పాఠశాలలో పిల్లలకు నిర్వహించే పద్యాల పోటీలో పిల్లలందరూ పాల్గొనాలని కోరుతూ ఒక ప్రకటనను రాయండి. (ప్రకటనలో పోటీ నిర్వహణతేది, స్థలం, సమయం మొదలైన వివరాలుండాలి.)

V.

పదజాల వినియోగం

1. కింది వాక్యాలలోని సమానార్థక పదాలను గుర్తించి గీత గీయండి.

- అ) ఇతరుల దోషాలు ఎంచేవాళ్ళు తమ తప్పులు తాము తెలుసుకోరు.
- ఆ) తేనెతెట్టు నుండి తేనెను సేకరిస్తారు. ఆ మధువు తీయగా ఉంటుంది.

2. కింది వాక్యాలలోని గీత గీసిన పదాలకు అర్థాలు రాయండి.

ఉదా: సహృదయత గల వారికి సమాజంలో గౌరవం లభిస్తుంది.

సహృదయత = మంచి మనసు.

అ) పూలతో పాటు దండలోని దారం కూడా పరిమళాన్నిస్తుంది.

పరిమళం = _____

ఆ) సజ్జనుల మైత్రి ఎప్పటికీ సంతోషాన్నిస్తుంది.

మైత్రి = _____

3. కింద ఇవ్వబడిన పదాలలో ప్రకృతులకు వికృతులు, వికృతులకు ప్రకృతులు రాయండి.

ప్రకృతి	వికృతి
గుణం	
	దోసం
సుఖం	
	పున్నెం
అగ్ని	
	వెజ్జ
ధర్మం	

VI.

భాషను గురించి తెలుసుకుందాం

1. కింది పదాలను విడదీసి సంధి పేరు రాయండి.

అ) దశేంద్రియ = _____ + _____ + _____

ఆ) లక్షాధికారి = _____ + _____ + _____

ఇ) పట్టెడన్నము = _____ + _____ + _____

ఈ) రాతికంటు = _____ + _____ + _____

ఉ) చాలకున్న = _____ + _____ + _____

2. కింది విగ్రహవాక్యాలకు సమాసపదాలు రాసి, సమాసం పేరు రాయండి.

సమాసపదం	విగ్రహవాక్యం	సమాసం పేరు
అ) _____	= ఆకలియు, దప్పియు	= _____
ఆ) _____	= అన్నము, వస్త్రము	= _____
ఇ) _____	= దశ సంఖ్య గల ఇంద్రియములు	= _____
ఈ) _____	= నాలుగైన వేదాలు	= _____

ఛందస్సు - లఘువు, గురువు

* కింది వానిని చదివి తెలుసుకోండి.

పద్యాలలో, గేయాలలో ఉండే మాత్రలు, గురు లఘువులు, గణాలు, యతులు, ప్రాసలు మొదలైన వాటిని గురించి తెలియజేసేది ఛందస్సు.

అ) 'లఘువు' - ఏకమాత్ర కాలంలో ఉచ్చరించేది. దీనిని 'ల' అక్షరంతో సూచిస్తారు. దీని గుర్తు " | " (నిలువుగీత). లఘువులను ఎట్లా గుర్తించాలో చూద్దాం.

(1) దీర్ఘాక్షరాలు కానివి. (హ్రస్వాక్షరాలు)

ఉదా: అ - ఇ - ఎ - ఒ - క - ఖ - ర - కృ - క్ష

(2) దీర్ఘంలేని ద్విత్వాక్షరాలు.

ఉదా: - క్క, చ్చ, మ్మ, ర్ర, ల్ల, త్త

(3) దీర్ఘంలేని సంయుక్తాక్షరాలు

ఉదా: - క్ష, ఘ్న, మ్మ, ట్ట, త్య

ఆ) 'గురువు' - రెండు మాత్రల కాలంలో ఉచ్చరించేది. దీనిని 'గ' అనే అక్షరంతో సూచిస్తారు. దీని గుర్తు " U ". గురువులను ఎట్లా గుర్తించాలో చూద్దాం.

(1) దీర్ఘాక్షరాలు

ఉదా: - ఆ, ఈ, ఊ, ఏ, ఓ, ఐ, ఔ, కా, రీ, తే, దే

(2) ఐ, ఔ లతో కూడిన హల్లులు.

ఉదా: - కై, రై, గై, పై, రౌ, నౌ, తౌ, గౌ

(3) సున్నతో కూడిన అక్షరాలు.

ఉదా: - అం, చం, ఇం, కం, మం, సం

(4) వినగ్గతో కూడిన అక్షరాలు

ఉదా: - కః, మః, యః, వః, శః

(5) పొల్లు హల్లుతో కూడిన అక్షరాలు.

ఉదా: - కన్, నిన్, దుర్, విద్,

(6) ద్విత్వాక్షరాలకు ముందున్న అక్షరాలు.

ఉదా: - అక్క, కర్ర, చిన్న, బొమ్మ

(7) సంయుక్తాక్షరాలకు ముందున్న అక్షరాలు.

ఉదా: - పద్మ, రిక్త, చోట్ల, దివ్య

3. కింది పదాలకు గురులఘువులు గుర్తించండి.

చిక్కని	పాలపై	ధనము	చెందిన	పాకము	పంచదార
మూర్ఖులు	అందం	పుణ్యముల్	నమోనముః	రైతులు	గౌరీపతి

గణాలు

గణం అంటే మాత్రల సముదాయం. అంటే గురు లఘువుల సమూహం. ఈ గణాలలో ఏక అక్షర (ఒకే అక్షరం) గణాలు, రెండు అక్షరాల గణాలు, మూడు అక్షరాల గణాలు ఉంటాయి.

❖ ఏక (ఒకే) అక్షర గణాలు. ఆ ఒకే అక్షరం లఘువు అయితే 'I' అనీ, గురువు అయితే 'U' అనీ గుర్తు ఉంటుంది.

I మొ	I	ల
U కే	U	గ

❖ రెండు అక్షరాల గణాలు.

IU పదే	IU	లగము లేదా 'వ' గణము
II మది	II	లలము లేదా 'లా'
UI అందు	UI	గలము లేదా 'హ' గణము
UU దోషం	UU	గగము లేదా 'గా'

❖ మూడు అక్షరాల గణములు.

UII పెంపున	UII	'భ' గణము
IUI వినీత	IUI	'జ' గణము
IUI సతతా	IUI	'స' గణము
UIUI ఆహారం	UIUI	'మ' గణము
IUIU సమాజం	IUIU	'య' గణము
UIUI మార్గముల్	UIUI	'ర' గణము
UIUI పద్యాలు	UIUI	'త' గణము
III చదువు	III	'న' గణము

కింది పద్య పాదాలకు గురులఘువులను గుర్తించి గణవిభజన చేసిన తీరు చూడండి.

||| | | || | ||| | || | | | ||| | |||
చదువ | దియెంత | గల్గిన | రసజ్ఞ | తయించు | కచాల | కున్ననా

|| | || || | ||| | || | ||| | || || | ||
బాక వ | రాంజనే | యఖల | భంజన | సాధుజ | నానురం | జనా

4. కింది పద్య పాదాలకు గురులఘువులను గుర్తించి గణవిభజన చేయండి.

అ) బీదల కన్న వస్త్రములు పేర్మినొసంగుము తుచ్చ సౌఖ్యసం

ఆ) పొదవెడు నుప్పులేక రుచి పుట్టగ నేర్చునటయ్య భాస్కరా

భాషాకార్యకలాపాలు / ప్రాజెక్టు పని

- ◆ కింది తరగతుల్లో ఇచ్చిన శతక పద్యాల ఆధారంగా ఆ శతకాల పేర్లు, వాటిని రాసిన కవుల పేర్లు సేకరించి, పట్టిక తయారుచేసి, నివేదిక రాసి తరగతిలో ప్రదర్శించండి.

క్ర.సం	శతకం పేరు	కవి పేరు

నేనివి చేయగలనా?

1. పద్యాలను పాడగలను. వాటి భావాలను సొంతమాటల్లో చెప్పగలను. అవును / కాదు
2. అపరిచిత పద్యాన్ని చదివి, ప్రశ్నలకు జవాబులను గుర్తించగలను. అవును / కాదు
3. శతకకవులు శతక పద్యాలను రాయటానికి కారణాలు వివరించగలను. అవును / కాదు
4. పాఠశాలలో నిర్వహించే పోటీలకు ప్రకటనను రాయగలను. అవును / కాదు

సూక్తి

మెడలో బంగారు హారాలు వేసుకోవడం...
ఒంటిపై ఖరీదైన బట్టలు ధరించడం...
డాబు, దర్బాలను ప్రదర్శించడం అలంకారాలు కావు...
సంస్కారవంతమైన 'మాటే' నిజమైన అలంకారం.

